

УДК 7.071.2 Стебляк: 792.82(477)''195/201''

Білаш Ольга Сергіївна,
заслужений працівник культури України,
доцент кафедри хореографічного мистецтва
Київського національного університету культури і мистецтв
bilash.olga96@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6910-2238

РОЛЬ СЦЕНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЕЛЕОНОРИ СТЕБЛЯК У РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО БАЛЕТНОГО МИСТЕЦТВА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ

Мета роботи. Аналіз сценічної (сольної, педагогічної, репетиторської) діяльності відомої української балерини Елеонори Стебляк, пов'язаної із роботою балетної трупи Київського ДАТОБ ім. Т. Шевченка (тепер – Національна опера України). **Методологія роботи** включає використання наступних культурологічних методів дослідження: порівняльно-історичного, структурно-функціонального, семиотичного, системного аналізу тощо. **Наукова новизна** публікації полягає у вивченні творчої практики Е. Стебляк, насамперед пов'язаної із збереженням кращих зразків балетних творів, що належать творчості видатних балетмейстерів другої половини ХХ століття. **Висновки.** Основними віхами творчої біографії Е.Стебляк стало: навчання у Київському хореографічному училищі (1950–1959); робота на сцені Київського ДАТОБ ім. Т. Шевченка (1959–1982), де нею було створено десятки танцювальних образів; навчання на балетмейстерському факультеті Московського театрального інституту (1977–1981); педагогічно-репетиторська діяльність (1982 – до сьогодні). Художні особливості створених Е. Стебляк сценічних образів полягають у їхній психологічній наповненості, емоційній силі та внутрішній експресії, глибокому розумінні тексту музичної партитури. Чимало зусиль як педагог-репетитор Е. Стебляк доклала для збереження творчої спадщини балетмейстера Анатолія Шекери. Зокрема, після тривалої перерви нею було відновлено балети «Легенда про любов» А. Мелікова (2010) та «Спартак» А. Хачатуряна (2015).

Ключові слова: Елеонора Стебляк, український балетний театр, класичний танець, балетмейстерсько-репетиторська діяльність.

Білаш Ольга Сергіївна, Заслуженный работник культуры Украины, доцент кафедры хореографического искусства Киевского национального университета культуры и искусств

Роль сценической деятельности Элеоноры Стебляк в развитии отечественного балетного искусства второй половины ХХ – начала ХХІ веков

Цель работы. Анализ сценической (сольной, педагогической, репетиторской) деятельности известной украинской балерины Элеоноры Стебляк, связанной с работой балетной труппы Киевского ДАТОБ им. Т. Шевченко (теперь – Национальная опера Украины). **Методология работы** включает использование следующих культурологических методов исследования: сравнительно-исторического, структурно-функционального, семиотического, системного анализа и др. **Научная новизна** публикации заключается в изучении творческой практики Э. Стебляк, главным образом, связанной с сохранением лучших образцов балетных произведений, принадлежащих творчеству выдающихся балетмейстеров второй половины ХХ века. **Выводы.** Основными вехами творческой биографии Э. Стебляк стали: обучение в Киевском хореографическом училище (1950–1959); работа на сцене Киевского ДАТОБ им. Т. Шевченко (1959–1982), где ею были созданы

десятки танцевальних образів; обучение на балетмейстерском факультете Московского театрального института (1977–1981); педагогическая и репетиторская деятельность (1982 – по настоящее время). Художественные особенности сценических образов, созданных Э. Стебляк, заключаются в их психологической наполненности, эмоциональной силе и внутренней экспрессии, глубоком понимании текста музыкальной партитуры. Немало усилий как педагог-репетитор Э. Стебляк приложила для сохранения творческого наследия балетмейстера Анатолия Шекеры. В частности, после длительного перерыва ею было восстановлено балеты «Легенда о любви» А. Меликова (2010) и «Спартак» А. Хачатуряна (2015).

Ключевые слова: Элеонора Стебляк, украинский балетный театр, классический танец, балетмейстерско-репетиторская деятельность.

Bilash Olha, Honored Worker of Culture of Ukraine, Associate Professor of the Department of Choreographic Art of Kyiv National University of Culture and Arts

The role of Eleonor Steblyak theatrics in the development of domestic ballet in the second half of 20th beginning of the 21st century

The purpose of the article is to analyze theatric, solo, pedagogic and tutoring activity of a famous Ukrainian ballerina Eleonor Steblyak, whose work is connected with theater troupe of National Opera House of Ukraine named after Taras Shevchenko. The methodology of the work includes the application of comparatively historical, structurally-functional, semiotic and other culturological methods. The scientific novelty of the publication is in exploring Eleonor Steblyak creative activity connected with the preservation of the best ballet masterpieces of the famous choreographers of the 20th century. Conclusions. Primary stages of Eleonor Steblyak artistic activity were education in Kyiv choreographic academy (1950-1959), work in National Opera House of Ukraine named after Taras Shevchenko (1959–1982), studying choreography in Moscow theatrical university (1977–1981), pedagogic and tutoring activity (1982 – nowadays). Artistic features of her stage acts lay in psychological value, emotional power and inner expression. Moreover, Eleonor preserved artistic heritage of Anatoliy Shekera. She managed to transfer it for the next generations of dancers of the theatre.

Key words: Eleonor Steblyak, Ukrainian ballet theatre, classical dance, choreographic and tutoring activity.

Актуальність теми дослідження. Елеонора Михайлівна Стебляк – у минулому блискуча прима-балерина Київського державного академічного театру опери та балету ім. Т. Шевченка, а сьогодні – один з найдосвідченіших педагогів-репетиторів Національної опери України – є легендою вітчизняної балетної сцени. Продовж багаторічної сольної сценічної діяльності (1959–1982) вона створила десятки яскравих партій в балетах академічної спадщини, а також у виставах радянських українських композиторів. Елеонорі Стебляк пощастило працювати з такими відомими майстрами балетної сцени, як хореографи – Вахтанг Вронський, Дмитро Візиренко-Клявін, Анатолій Шекера, Генріх Майоров; диригенти – Стефан Турчак, Борис Чистяков, Ігор Блажков, Олег Рябов, Костянтин Єременко. Серед партій, створених балериною: Одетта-Оділія («Лебедине озеро» П. Чайковського), Маша («Лускунчик», того ж автора), Раймонда (в однойменному балеті О. Глазунова), Кітрі («Дон Кіхот» Л. Мінкуса), Лауренсія, Паскуала («Лауренсія» О. Крейна), Джульєтта («Ромео і Джульєтта» С. Прокоф'єва), Мехмену-бану, Ширін («Легенда про любов» А. Мелікова), Айша («Сім красунь» К. Караєва), Егіна, Фрігія («Спартак» А. Хачатуряна) та інші ролі. Актуальність теми дослідження зумовлена

зростанням дослідницького інтересу до творчої спадщини вітчизняних діячів балету радянського періоду, необхідністю надання неупередженої оцінки їхньої діяльності з позиції сучасного мистецтвознавства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій довів, що сценічна робота Е. Стебляк багаторазово обговорювалася у статтях вітчизняних дослідників радянського періоду: Н. Архангельської [1, 3], Я. Гордійчука [2, 8], М. Кухарчук [3, 4], Н. Малахіної [4, 3], Т. Мар'янівської [5, 3], В. Петріна [7, 2], В. Цокоти [13, 3]. Серед їхніх матеріалів особливу увагу привернули рецензії, відгуки, критичні нариси про дебюти Е. Стебляк у провідних партіях з репертуару Київського ДАТОБ ім. Т. Шевченка. Авторами було наголошено, що вже у перших виступах талановита танцівниця продемонструвала вміння створювати мовою хореографії яскраві сценічні характери. Науковці відзначили поступове збагачення танцювального репертуару балерини, підвищення професійної техніки, збільшення емоційного наповнення ролей.

У пострадянський період творчу спадщину Е. Стебляк окремими фрагментами було викладено на сторінка фундаментальних академічних робіт відомого українського балетознавця Ю. Станішевського: «Національний академічний театр опери та балету України імені Т. Шевченка: історія і сучасність» (Київ, 2002) [9] та «Український балетний театр» (Київ, 2008) [10]. Автор, зокрема, привернув увагу до таких ролей Е. Стебляк, як Донна Анна («Камінний господар»), Раймонда (однойменна вистава), Мехмену-бану («Легенда про любов») тощо. Науковець підкреслив, що танцівниці вдалося з успіхом розвинути традиції українського балетного театру, закладені її попередниками, з тріумфом демонструючи свою майстерність не лише в Україні, а й за її межами (Португалія, Італія, Німеччина, Швеція, Данія, Японія, Угорщина тощо).

Цінні матеріали енциклопедичного характеру щодо творчості Елеонори Стебляк можна віднайти у біобібліографічному довіднику «Хореографічне мистецтво України у персоналіях» (Київ, 1999) сучасного балетознавця – В. Туркевича [12]. В окремій статті, присвяченій Е. Стебляк, подається інформація про роки навчання балерини, кількість та характер, виконаних нею партій з репертуару Київського ДАТОБ ім. Т. Шевченка, подано перелік країн, де балерина гастролювала разом із трупю.

Цікаві відомості з особистого та сценічного життя балерини можна почерпнути з її інтерв'ю вітчизняним часописам «Газета-2000» (16–22 березня 2012) [6] та «День» (2015, 16 квітня) [8]. В них артистка розповідає про власний шлях у хореографічному мистецтві, висловлює думки з приводу розвитку сучасного балету та місця в ньому академічної спадщини тощо.

Отже, історіографія проблеми представлена широким колом мистецтвознавчих матеріалів радянського і сучасного періодів, проте в них досить лаконічно окреслено сферу репетиторсько-балетмейстерської діяльності Е. Стебляк. Зокрема ту її частину, яка пов'язана із збереженням творчої спадщини видатного українського балетмейстера Анатолія Шекери. Недостатнє висвітлення наукового питання привернуло до нього нашу дослідницьку увагу.

Метою публікації став аналіз сценічної (сольної, педагогічної, репетиторської) діяльності Елеонори Стебляк, пов'язаної із роботою балетної трупи Київського ДАТОБ ім. Т. Шевченка (тепер – Національна опера України). Поставлена мета потребує вирішення наступних *актуальних завдань*: дослідити історіографію проблеми; розглянути творчу біографію артистки; визначити художні особливості окремих балетних партій, створених Е. Стебляк; проаналізувати її діяльність в якості педагога-репетитора, зберігача творчої спадщини балетмейстера Анатолія Шекери. *Хронологічні межі* роботи охоплюють 1959–2000-і роки. Нижня дата пов'язана із початком танцювальної кар'єри балерини на сцені Київського ДАТОБ ім. Т. Шевченка, верхня – із продовженням її роботи в театрі на посаді педагога-репетитора.

Виклад основного матеріалу. Народилася Е. Стебляк 1940 року в Житомирі у родині акторів драматичного театру. Отже, шлях на сцену був обраний для неї від народження. 1950 року у віці десяти років вона вступила до Київського хореографічного училища у клас педагога Н. Верекундової – у минулому відомої радянської танцівниці, випускниці класу професора А Ваганової в Ленінградському хореографічному училищі. З початком навчання в Е. Стебляк одразу виявилися надзвичайні здібності до класичного танцю. Відомо, що на випускному концерті училища вона привернула загальну увагу відмінним виконанням варіації Кітрі з балету «Дон Кіхот» Л. Мінкуса та участю у «Танці з шаблями» А. Хачатуряна [4, 3].

По закінченні навчального закладу у 1959 році Е. Стебляк була прийнята до балетної трупи Київського ДАТОБ ім. Т. Шевченка. Репетитором для молоді балерини в театрі стала глибоко шанована нею училищний педагог Н. Верекундова.

Прекрасні технічні дані дозволили Е. Стебляк минути кордебалет й одразу перейти до важливих ролей другого плану. Пе-де-труа в «Лебединому озері» П. Чайковського, чорна дружина в «Бахчисарайському фонтані» Б. Асаф'єва, Вакханка з балету «Вальпургієва ніч» Ш. Гуно, Паскуала в «Лауренсії» О. Крейна, богиня Афіна в «Лілеї» К. Данькевича, Русалка в «Лісовій пісні» М. Скорульського та інші партії стали для Е. Стебляк чудовою школою сценічної досконалості, підготували артистку до складніших психологічних ролей. Першою з них стала Лауренсія із вже згаданого балету О. Крейна, запропонована балерині Вахтангом Вронським, який на той час очолював балетну трупу. Мистецтвознавець Т. Мар'янівська писала про дебют танцівниці в цій партії: «Лауренсія-Стебляк пристрасна, лірична, наділена справді народними рисами. Не порушуючи природи танцювального мистецтва, балерина створила героїко-патетичний образ гордої дочки іспанського народу» [5, 3].

Успішне втілення на сцені ролі Лауренсії дозволило Стебляк перейти до нового дебюту у партії Кітрі в балеті «Дон Кіхот» Л. Мінкуса. Свідок події, балетознавець В. Петрін зазначав, що виконання цієї складної технічної ролі відрізнялося в балерини блискучою віртуозністю, динамічністю і легкістю рухів, яскравою емоційністю. Тріумфальному виконанню партії сприяла також прекрасна музикальність артистки [7, 2].

Важливою віхою у творчості Е. Стебляк стала підготовка сценічних образів Одетти-Оділії в балеті П. Чайковського «Лебедине озеро» у постановці Р. Візиренка-Клявіна. Балерина запропонувала власне психологічне трактування головних героїнь вистави: одухотворена і поетична, відчужена від світу дівчина-лебідь Одетта і розчарована у любові Оділія, яка у глибині душі шкодує про втрачену віру у прекрасне. «Роль Одетти-Оділії довела, – писала рецензент Н. Архангельська, – що сила Стебляк – в її акторському даруванні, яке змушує забути про технічні прорахунки і недоліки пластичних ліній. Адже сучасний глядач, йдучи на балетний спектакль, чекає від артиста не лише блискучої техніки. Інтелектуальний та емоційний підтекст ролі приваблюють його не менше. А він завжди притаманний виконанню Стебляк, яка володіє рідкісним відчуттям сучасності танцю, гостроти і мінливості ритму» [1, 3].

Слід підкреслити, що значну частину ролей в репертуарі артистки складала партії у балетах її чоловіка, Анатолія Шекери – у 1966–2000 роках балетмейстера (продовж 1975–1977, 1994–2000 років – головного балетмейстера) трупі Київського ДАТОБ ім. Т. Шевченка. Проте сама балерина згодом згадувала, що персонально для неї він ніколи нічого не ставив. «Він взагалі не вмів і не хотів працювати «під замовлення». Я, до речі, дуже рідко танцювала в прем'єрних показах його балетів. Причому відмовлялася сама – не хотіла, щоб у злостивців був привід при нагоді дорікнути: ось бачите, Шекера всюди просуває дружину» [6].

Знаковою для Е. Стебляк стала роль Донни Анни в балеті «Камінний господар» (В. Губаренка за мотивами однойменної п'єси Л. Українки), прем'єра якого відбулася влітку 1969 року. Мистецтвознавець Ю. Станішевський наголошував, що образ іспанської грандеси балерина наповнила складним, підкреслено віртуозним танцем, збагатила його величчю, прихованою пристрасною й емоційною силою. У виконанні Стебляк партія Анни розкрилася такими яскравими рисами, як велична неприступність, самозакоханість, честолюбність, гордість, внутрішня спустошеність, турбота про становище у вищому світі [9, 418].

Глибоке розуміння характерів героїв твору української поетеси, сприяло тому, що 1971 року режисер Київської кіностудії ім. О. Довженка Юрій Лисенко запросив Елеонору Стебляк до участі у фільмі «Одержима» за сценарієм І. Драча про перебування Лесі Українки в Криму. Балерина виконала в кінострічці роль видатної письменниці. Партнерами Е. Стебляк на кінематографічному майданчику стали відомі українські актори: артист львівського драматичного театру ім. М. Заньковецької – Богдан Козак (Мержинський) та актриса Київського театру російської драми ім. Л. Українки Віра Предаєвич (Олена Пчілка). Про роботу над роллю в інтерв'ю часопису «Вечірній Київ» (1971, 29 січня) балерина розповідала: «Ця чудова жінка, її гідна подиву мужність, поезія душі полонили мене, захопили цілком. Я прихожу на знімальний майданчик, як на свято. Перше знайомство з героями Лесі Українки відбулося у мене в балеті "Лісова пісня". Потім у виставі "Камінний господар" я виконала партію Донни Анни. Я зрозуміла, які складні і глибокі почуття, який красивий духовний світ людей, змальованих поетесою. І

тепер, коли працюю безпосередньо над роллю Лесі Українки, образи її творів допомагають повніше збагнути характер письменниці, осмислити все її життя» [10, 3].

Плідними у роботі балерини були 1970-і роки. 1974 року вона взяла участь у постановці А. Шекери – балеті «Раймонда» О. Глазунова. Тогочасні мистецтвознавці відзначали, що головна героїня Стебляк постала у виставі одразу у кількох, різних за характером та емоційним наповненням, постатях: спочатку замріяною дівчиною, потім трансформувалася у величну красуню, яка розпалювала пристрасть сарацинського лицаря Абдерахмана, згодом перетворювалася на ніжну наречену в дуетах з іншим персонажем спектаклю – Жаном де Брієном [9, 464-465].

Варто наголосити, що Е. Стебляк танцювала не лише академічний репертуар, а й експериментувала із сучасною хореографією. Уважно прислухаючись до порад чоловіка, який вважав, що варто розширювати межі (музичні, пластичні та образні) сучасних балетних постановок, 1977 року разом із танцівниками – Валерієм Некрасовим та Віктором Рибієм вона взяла участь у роботі болгарського балетмейстера Ніни Козіної (стажувалася у Київському ДАТОБ ім. Т. Шевченка) над танцювальними номерами сучасної тематики: «Кубинські ритми», «Варіації» (муз. А. Вівальді), «Токката-фуга» (муз. Й.-С. Баха). Мистецтвознавець Н. Архангельська у публікації «Пошуки гармонії» («Комсомольський прапор», 1977, 15 листопада) наголошувала, що за її спостереженнями, актори ламали закони класичного дуету. В їхньому виконанні не було жодного зайвого руху, розрахованого на демонстрацію техніки. Танець був витканий з емоцій [1, 3]. Сама Е. Стебляк так коментувала підготовку ролей у постановках Н. Козіної: «Готуючи ці номери, я зі своїми партнерами звернулася до вивчення скульптури. Нам хотілося, щоб кожне па було потужним пластичним акордом. І скульптура допомогла нам. Адже для багатьох скульпторів нашого часу людське тіло – це насамперед вираження внутрішнього світу. Над цим ми і міркували в процесі роботи» [1, 3].

По завершенні танцювальної кар'єри у 1982 році Е. Стебляк перейшла на посаду педагога-репетитора Київського ДАТОБ ім. Шевченка (цьому, зокрема, сприяло отримання нею вищої спеціальної освіти на балетмейстерському факультеті Московського театрального інституту ім. А. Луначарського, який вона закінчила 1981 року). Ще за життя А. Шекери Е. Стебляк допомагала чоловікові у втіленні нових та відновленні старих редакцій його балетів. Приміром, 1995 року київський глядач побачив оновлену Шекерою виставу «Лебедине озеро». Е. Стебляк повністю підтримала чоловіка у новому трактуванні романтичної казки, яку хореограф розкрив як «лірико-філософську, сповнену символічних узагальнень хореографічну драму, наближаючи своє рішення до задуму композитора» [9, 553]. 1999 року Е. Стебляк допомогла чоловікові поставити балет Л. Деліба «Копелія» на замовлення німецької гастрольної фірми «Ландграф». Мистецтвознавці (Ю. Станішевський, В. Туркевич) зазначали, що балетмейстери-репетитори вистав – Е. Стебляк та Н. Уманова «досягли граничної злагодженості й синхронності виконання

кордебалетних сцен, а також переконливого відтворення танцювальних характерів персонажів, виразно окреслених хореографом» [9, 595].

Великою заслугою экс-балерини стало збереження творчої спадщини Анатолія Шекери після його смерті у 2000 році. Як репетитор вона вела спектаклі в хореографії чоловіка, готувала партії з молодими виконавцями. Приміром, 2008 року за ініціативи Е. Стебляк та при підтримці Національної опери України відбувся фестиваль балету присвячений пам'яті А. Шекери. В межах заходу Стебляк допомогла відновити такі спектаклі балетмейстера, як «Ромео і Джульєтта» С. Прокоф'єва (офіційно віднесений до шедеврів світової хореографії, 1991 року ЮНЕСКО відзначив постановку Шекери золотою медаллю як найкраще хореографічне втілення твору С. Прокоф'єва), «Спартак» А. Хачатуряна, «Лебедине озеро» П. Чайковського, «Болеро» М. Равеля. У 2010 році, до 75-річчя від дня народження хореографа нею був відновлений балет «Легенда про любов» А. Мелікова [8]. В інтерв'ю часопису «День» (2015, 16 квітня) вона так коментувала головну мету своєї роботи: «Розуміючи масштаб таланту Шекери, я досить рано почала працювати як репетитор – допомагала чоловікові вводити у вистави нових виконавців [...]. Інтереси Анатолія Федоровича виходили далеко за межі мистецтва танцю. Його цікавило все, що стосується людської природи – історія, література, психологія, релігія. Лише зараз, детально вивчаючи записи і начерки, які чоловік робив у процесі підготовки того чи іншого балету, я у повній мірі усвідомлюю масштаб його особистості [...]. Для мене головне – щоб балети Шекери йшли на сцені нашого театру, щоб їх бачив глядач...» [6].

Таким чином, наукова новизна публікації полягає у вивченні творчої практики Е. Стебляк, насамперед пов'язаної із збереженням кращих зразків балетних творів, що належать творчості видатних балетмейстерів другої половини ХХ століття. Підсумовуючи, викладений в основній частині статті матеріал, підкреслимо наступні висновки:

1. Історіографія проблеми складається з матеріалів (рецензій, відгуків, критичних нотаток, монографій, енциклопедичних збірників), підготовлених радянськими (Н. Архангельська, Я. Гордійчук, М. Кухарчук, Н. Малахіна, Т. Мар'янівська, В. Петрін, В. Цокота) та сучасними (С. Наконечна, Т. Поліщук, Ю. Станішевський, В. Туркевич) мистецтвознавцями. Проте питання щодо діяльності Е. Стебляк у сфері збереження академічної спадщини радянського часу залишилося поза увагою науковців і потребувало ретельнішого вивчення.

2. Основними віхами творчої біографії Е. Стебляк стало: навчання у Київському хореографічному училищі (1950–1959); робота на сцені Київського ДАТОБ ім. Т. Шевченка (1959–1982), де нею було створено десятки танцювальних образів; навчання на балетмейстерському факультеті Московського театрального інституту (1977–1981); педагогічно-репетиторська діяльність (1982 – до сьогодні).

3. Художні особливості створених Е. Стебляк сценічних образів полягають у їхній психологічній наповненості, емоційній силі та внутрішній експресії, глибокому розумінні тексту музичної партитури.

4. Чимало зусиль як педагог-репетитор Е. Стебляк доклала для збереження творчої спадщини балетмейстера Анатолія Шекери. Зокрема, після тривалої перерви нею було відновлено балети «Легенда про любов» А. Мелікова (2010) та «Спартак» А. Хачатуряна (2015).

Наголосимо, що заявлена у публікації тематика не обмежується лише даними науковими висновками і потребує подальшого вивчення з викладенням здобутих мистецтвознавчих результатів у спеціалізованих монографіях з історії українського балетного театру.

Література

1. Архангельская Н. Поиски гармонии. *Комсомольское знамя*. 1977. 15 ноября. С. 3
2. Гордійчук Я. Динаміка ліній. *Театральний Київ*. 1969. № 11. С. 8.
3. Кухарчук М. На крилах танцю. *Вечірній Київ*. 1982. 7 серпня. С. 4.
4. Малахіна Н. Дебют Елеонори Стебляк. *Робітничка газета*. 1963. 27 грудня. С. 3.
5. Мар'янівська Т. Полум'я танцю. *Вечірній Київ*. 1962. 15 листопада. С. 3.
6. Наконечная С. Полифония танца. *Газета-2000*. 2012. 16-22 марта. URL: https://www.2000.ua/v-nomere/aspekty/art/polifonija-tantsa_arhiv_art.htm (останнє звернення - 27.08.2018).
7. Петрін В. Дебют балерини. *Радянська культура*. 1963. 18 липня. С. 2.
8. Полищук Т. Трудная основа легкости. *День*. 2015. 16 апреля. URL: <https://day.kyiv.ua/ru/article/kultura/trudnaya-osnova-legkostiii>
9. Станішевський, Ю. Національний академічний театр опери та балету України імені Т. Шевченка: історія і сучасність. Київ: Музична Україна, 2002. 734 с.
10. Станішевський Ю. Український балетний театр. Київ: Музична Україна, 2008. 411 с.
11. Сторінки прекрасного життя. *Вечірній Київ*. 1971. 29 січня. С. 3
12. Туркевич В. Хореографічне мистецтво України в персоналіях. Київ: б.в., 1999. 224 с.
13. Цокота В. На крилах мрії. *Радянська культура*. 1964. 14 червня. С. 3.

References

1. Archangelskaya, N.(1977 15th of November). The search for harmony. *Komsomolskoe znamya*, 3 [in Ukrainian].
2. Gordychuk, Y. (1969). Line dynamics. *Teatralno-concertny Kyiv*,11, 8 [in Ukrainian].
3. Kukharchuk, M.(1982 7th of August). On the dance wings. *Vechirniy Kyiv*, 4 [in Ukrainian].
4. Malakhina, N. (1963 27th of December). Eleonora Steblyak`s debut. *Robitnicha gazeta*, 3 [in Ukrainian].
5. Marianivska, T. (1962 15th of November) Dance flame. *Vechirniy Kyiv*, 3 [in Ukrainian].
6. Nakonechnaya, S.(2012 16-22th of March). Dance polyphony. *Gazeta-2000*. Retrieved from URL: https://www.2000.ua/v-nomere/aspekty/art/polifonija-tantsa_arhiv_art.htm [in Ukrainian].
7. Petrin, V. (1963 18th of July). Ballet dancer`s debut. *Radyanska kultura*, 2 [in Ukrainian].
8. Polischuk, T. (2015 16 of April). Difficult basis of ease. *Den*. Retrieved from URL: <https://day.kyiv.ua/ru/article/kultura/trudnaya-osnova-legkostiii> [in Ukrainian].
9. Stanishevskiy, Y.(2002). The National Opera House of Ukraine named after Taras Shevchenko in Kiev, history and contemporary. Kiev: Musicak Ukraine [in Ukrainian].
10. Stanishevskiy, Y.(2008). Ukrainian ballet theatre .Kiev: Musicak Ukraine [in Ukrainian].
11. (1971 29th of January). Pages of beautiful life. *Vechirniy Kyiv*, 3 [in Ukrainian].
12. Turkevich, V. (1999). Choreographic art of Ukraine in personalities. *Kyiv* [in Ukrainian].
13. Tsokota, V. (1964 14th of June). On the wings of a dream. *Radyanska kultura*, 3 [in Ukrainian].